

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ «УНІВЕРСУМ»

Циклова комісія суспільних дисциплін і правознавства

ЗАТВЕРДЖУЮ
Проректор з науково-методичної та
навчальної роботи
Олексій ЖИЛЬЦОВ
«09» _____ 2021 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ГРОМАДЯНСЬКА ОСВІТА

для студентів

спеціальності 013 Початкова освіта освітньо-професійної програми Початкова освіта освітньо-професійного ступеня фаховий молодший бакалавр	спеціальності 024 Хореографія освітньо-професійної програми Хореографія освітньо-професійного ступеня фаховий молодший бакалавр
спеціальності 014.11 Середня освіта (Фізична культура) освітньо-професійної програми Середня освіта (Фізична культура) освітньо-професійного ступеня фаховий молодший бакалавр	спеціальності 061 Журналістика освітньо-професійної програми Видавнича справа та редагування освітньо-професійного ступеня фаховий молодший бакалавр
спеціальності 014.12 Середня освіта (Музичне мистецтво) освітньо-професійної програми Середня освіта (Музичне мистецтво) освітньо-професійного ступеня фаховий молодший бакалавр	спеціальності 081 Право освітньо-професійної програми Право освітньо-професійного ступеня фаховий молодший бакалавр
спеціальності 014.13 Середня освіта (Образотворче мистецтво) освітньо-професійної програми Середня освіта (Образотворче мистецтво) освітньо-професійного ступеня фаховий молодший бакалавр	спеціальності 231 Соціальна робота освітньо-професійної програми Соціальна педагогіка освітньо-професійного ступеня фаховий молодший бакалавр
спеціальності 022 Дизайн освітньо-професійної програми Дизайн освітньо-професійного ступеня фаховий молодший бакалавр	спеціальності 012 Дошкільна освіта освітньо-професійної програми Дошкільна освіта освітньо-професійного ступеня фаховий молодший бакалавр

Київ – 2021

Розробники: **Петренко Наталія Іванівна**, док. екон. наук., професор, викладач циклової комісії економіко-математичних дисциплін і менеджменту Фахового коледжу «Універсум» Київського університету імені Бориса Грінченка.

Бацук Ольга Петрівна, викладач циклової комісії суспільних дисциплін і правознавства Фахового коледжу «Універсум» Київського університету імені Бориса Грінченка.

Викладачі: **Петренко Наталія Іванівна**, док. екон. наук., професор, викладач циклової комісії економіко-математичних дисциплін і менеджменту Фахового коледжу «Універсум» Київського університету імені Бориса Грінченка.

Бацук Ольга Петрівна, викладач циклової комісії суспільних дисциплін і правознавства Фахового коледжу «Універсум» Київського університету імені Бориса Грінченка.

Робочу програму розглянуто і затверджено на засіданні циклової комісії суспільних дисциплін і правознавства

Протокол від 28 серпня 2021 року № 1

Голова циклової комісії Юлія РЯБОКОНЬ

Робочу програму перевірено

«04» вересня 2021 р.

Заступник директора
з навчально-методичної роботи

 Зоя ГЕЙХМАН

Заступник директора
з навчальної роботи

 Яніна КАРЛІНСЬКА

Пролонговано:

на 20_/20_ н.р. _____ (_____), «__» 20__ р., протокол № _____
(підпис) (ПІБ)

на 20_/20_ н.р. _____ (_____), «__» 20__ р., протокол № _____
(підпис) (ПІБ)

на 20_/20_ н.р. _____ (_____), «__» 20__ р., протокол № _____
(підпис) (ПІБ)

на 20_/20_ н.р. _____ (_____), «__» 20__ р., протокол № _____
(підпис) (ПІБ)

1.Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика навчальної дисципліни			
	денна форма навчання			
Вид дисципліни	Обов'язкова			
Мова викладання, навчання, оцінювання	Українська			
Загальний обсяг годин	70			
Курс	1		2	
Семестр	1	2	3	4
Обсяг годин, в тому числі:	15	20	17	18
Аудиторні	14	18	16	16
Модульний контроль	1	2	1	2

Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою навчальної дисципліни «Громадянська освіта» є формування вільної особистості, яка визнає загальнолюдські та національні цінності й керується морально-етичними критеріями та почуттям відповідальності у власній поведінці.

Завданням громадянської освіти є забезпечення цілеспрямованої підготовки студентів до функціонування у системі суспільних відносин поліваріантного світу, глобалізації, соціальної взаємодії та активної відповідальної участі в суспільній діяльності.

Теоретичні основи курсу складає сукупність філософських, психолого-педагогічних знань та практичних навичок і вмінь, необхідних для системного вивчення і вирішення суспільно-педагогічних проблем; методологічні принципи (гуманізація та демократизація навчально-виховного процесу; природовідповідність та свободовідповідність; - системність; диференціація; міждисциплінарна інтеграція; наступність і безперервність; культуровідповідність; інтеркультурність), що є підґрунтям для конструювання змісту, вибору форм і методів навчання; сучасні філософські, психолого-педагогічні й методичні підходи (особистісно орієнтований, діяльнісний, компетентнісний, культурологічний, системний, міжпредметний, контекстний, загальношкільний).

Навчальна дисципліна спрямована на формування громадянської компетентності студентів:

- *соціально-комунікативної*: вміння й навички спілкування та встановлення конструктивних відносин між людьми, діалогу і громадського обговорення суспільних проблем;
- *інформаційно-медійної*: вміння критично мислити; навички пошуку, аналізу та оцінки інформації, критичної оцінки медіаповідомлень на основі аналізу джерел, соціальної ситуації;
- *розв'язання соціальних конфліктів, проблем*: уміння розв'язувати соціальні суперечності; формування установки на толерантне розв'язання конфліктів;
- *відповідального соціального вибору й прийняття рішення*: готовність до ухвалення обґрунтованого рішення на основі усвідомленого й виваженого вибору;

- *громадянської участі*: установка на відповідальну суспільну діяльність; навички участі в соціальних та політичних процесах.

3. Результати навчання за дисципліною

В результаті вивчення навчальної дисципліни «Громадянська освіта» студент здатен:

- доступно і переконливо висловлювати власну думку, використовувати можливості мови для розкриття тем громадянської освіти; розпізнавати мовні засоби впливу, володіти техніками переконування; вести аргументовану полеміку на відповідну тематику; читати і розуміти перекладені та адаптовані українською літературною мовою першоджерела, авторські наукові публікації; створювати українською мовою (усно і письмово) тексти з громадянознавчої тематики;
- використовувати цифрові технології для пошуку потрібної інформації, її нагромадження, перевірки і впорядкування; досліджувати суспільні проблеми за допомогою сучасних засобів, працювати з великими масивами даних, робити і презентувати висновки, спільно працювати он-лайн у навчальних, соціальних та наукових проектах; створювати вербальні й візуальні (графіки, діаграми, фільми) тексти, мультимедійні презентації та поширювати їх; виявляти маніпуляції інформацією у процесі аналізу повідомлень мас-медіа; виявляти джерела та авторів інформації, робити коректні посилання;
- активно слухати та спостерігати, брати відповідальність на себе, проявляти громадянську свідомість, соціальну активність та участь у житті громадянського суспільства, аналітично мислити, критично розуміти світ: політику, право, права людини, культуру, релігію, історію, мас-медіа, економіку тощо;
- розвивати власну національно-культурну ідентичність у сучасному багатокультурному світі; окреслювати основні тенденції розвитку культури; зіставляти досягнення української культури з іншими культурами; виявляти вплив культури на особу та розвиток цивілізації.

4. Структура навчальної дисципліни

№ n/ n	Назви теоретичних розділів	Кількість годин				
		Разом	Лекцій	Семинарських	Практичні	Самостійна
1 курс						
Розділ 1 Особистість та її ідентичність						
1.	Я – людина. Особистість та її ідентичність	2	2			
2.	Соціалізація особистості	2		2		
3.	Самореалізація людини	2		2		
Розділ 2 Права і свободи людини						
4.	Права і свободи людини. Людська гідність і права людини	2	2			
5.	Еволюція прав людини	2		2		
6.	Людина і держава. Права дитини	2		2		
7.	Механізм захисту прав людини	2		2		
	Модульний контроль	1				
Розділ 3 Демократичне суспільство та його цінності						
8	Демократична держава	2	2			
9	Громадянське суспільство та правова держава	2	2			
10	Громада			2		
11	Громадянська участь у житті суспільства			2		
12	Коледж- простір для демократії	2		2		
13	Дитячі та молодіжні громадські об'єднання	2		2		
Розділ 4 Україна, Європа, Світ						
14	Інтеграція та глобалізація	2		2		
15	Міжнародні відносини та міжнародне право	2	2			
16	Україна член європейського та світового співтовариства	2		2		
	Модульний контроль	2				
	За 1 курс	35	10	22		
2 курс						
Розділ 5 Людина в соціокультурному просторі						
17	Людина в соціокультурному просторі	2	2			
18	Світ інформації та мас-медіа	2		2		
19	Маніпулятивний вплив медіа	2	2			
20	Людина і суспільство	2		2		
Розділ 6. Економіка						
21	Соціальні цілі економіки	4	2	2		
22	Місцевий бюджет: основні статті доходів та видатків	2			2	
23	Ринкова економіка	2	2			
	Модульний контроль	1				
24	Економіка домогосподарства	4	2	2		
25	Родинний бюджет	2			2	
26	Підприємництво	2	2			
27	Створюємо бізнес-план власного підприємства	2		2		
28	Ринок праці	2	2			
29	Аналіз попиту на ринку праці і складання резюме	3			2	
30	Лобіювання інтересів та корупція	2	2			
	Модульний контроль	2				
	За 2 курс	35	16	10	6	
	Разом	70*	26	32	6	

* із врахуванням МКР

5. Програма навчальної дисципліни

Розділ 1. Особистість та її ідентичність

Тема 1. Я – людина. Особистість та її ідентичність(2 год)

Ідентичність. Види ідентичності. Громадянська ідентичність. Змінний характер ідентичності. Феномен національної ідентичності. Самовизначення. Ідентифікація. Особиста гідність. Совість.

Основні поняття теми: індивід, особа, особистість, громадянин, ідентичність, соціалізація, самовизначення, самореалізація, особиста гідність, совість, сім'я, субкультура.

Основна література: 1, 2, 5 . *Додаткова література:* 1,4

Семінар 1. Соціалізація особистості (2 год.).

Семінар 2. Самореалізація людини (2 год.).

Розділ 2. Права і свободи людини

Тема 2. Права і свободи людини. Людська гідність і права людини(2 год)

Людська гідність. Людська гідність – основа природного права людини. Природні права людини. Громадянські права людини. Ключові проблеми реалізації державної політики щодо дотримання прав людини.

Основні поняття теми: людська гідність, свобода, гуманізм, права і свободи людини, права дитини, рівність, справедливість, солідарність, верховенство права, відповідальність, порушення прав людини, міжнародні стандарти захисту прав людини, механізми захисту прав людини і прав дитини.

Основна література: 1, 2,5. *Додаткова література:* 1,4,18

Семінар 3. Еволюція прав людини(2 год)

Семінар 4. Людина і держава. Права дитини (2 год)

Семінар 5. Механізми захисту прав людини (2 год)

Розділ 3 Демократичне суспільство та його цінності

Тема 3. Демократична держава (2 год.).

Виникнення і зміст демократії. Цінності демократії. Демократичні інститути. Конституція та її призначення. Законодавча, виконавча та судова влада в демократичних країнах. Принципи виборчого права. Етапи виборчого процесу.

Основні поняття теми: демократія, влада, державна влада, демократичні процедури, гілки влади, виборче право, плюралізм, пряма та представницька демократія, вибори, мажоритарна, пропорційна, змішана виборча система, принципи виборчого права, референдум ;

Основна література: . *Додаткова література:* 2,6,8,18

Тема 4. Громадянське суспільство та правова держава(2 год.).

Поняття громадянського суспільства. Функції громадянського суспільства. Роль громадян у становленні й функціонуванні громадянського суспільства. Громадянське суспільство та правова держава.

Основні поняття теми: громадянське суспільство, правова держава, структура громадянського суспільства, громадська думка, громадська позиція, солідарність, соціальна згуртованість, соціальний капітал, соціальна активність, лідерство, ініціатива.

Основна література 1, 2,5 : . *Додаткова література:* 2,6,8,18

Семінар 6. Громада(2 год.).

Семінар 7. Громадянська участь у житті суспільства(2 год.).

Семінар 8. Коледж- простір для демократії(2 год.).

Семінар9. Дитячі та молодіжні громадські об'єднання(2 год.).

Розділ 4 Україна , Європа , Світ

Семінар 10. Інтеграція та глобалізація(2 год.).

Тема 5. Міжнародні відносини та міжнародне право(2 год.).

Поняття міжнародних відносин. Особливості міжнародного права. Система безпеки. Міжнародне гуманітарне право. Урядові і неурядові міжнародні організації. Європейське і світове співробітництво. Участь України в ООН, ОБСЄ, Раді Європи, СОТ тощо. Європейський вибір України. Угода про асоціацію Україна – ЄС.

Основні поняття теми: інтеграція, глобалізація, міграція; Європейський Союз, Європейська політика сусідства, Східне партнерство, міжнародне право, європейське та світове співтовариство, система безпеки і співробітництва в Європі.

Основна література: 1, 2, 5. *Додаткова література:* 4, 5,19

Семінар 11.Україна – член європейського та світового співтовариства(2 год.).

Розділ 5 Людина в соціокультурному просторі

Тема6. Людина в соціокультурному просторі (2 год.).

Соціокультурна багатоманітність. Поняття суспільства. Соціальна структура суспільства. Соціальна згуртованість, солідарність і відповідальність. Соціальні цінності. Гендерна, етнічна, конфесійна різноманітність. Рівність.

Ефективна комунікація. Роль спілкування в житті людини й суспільства. Вербальна й невербальна комунікація.

Стереотипи та упередження. Дискримінація. Конфлікти. Поняття стереотипів і упереджень. Забобони. Шляхи подолання стереотипів. Поняття дискримінації. Основні форми та прояви дискримінації. Толерантність та інклюзія. Поняття конфлікту та його види. Стадії конфлікту. Способи подолання конфліктів. Переговори і медіація. Консенсус і компроміс.

Основні поняття теми: суспільство, соціальна структура, соціальні цінності, гендер, етнос, комунікація, вербальна і невербальна комунікація, стереотипи та упередження, дискримінація, конфлікти, толерантність та інклюзія, конфлікт, консенсус і компроміс.

Основна література: 1, 4, 5 . *Додаткова література:* 1,2, 6.

Семінар 12. Світ інформації та мас-медіа (2 год.).

Тема 7. Маніпулятивний вплив медіа (2 год.).

Маніпуляції в медіапросторі. Як розпізнати фейкову інформацію, пропаганду. Роль медіа у провокуванні конфліктів та поширенні стереотипів. Що таке «мова ворожнечі», і як її розпізнати.

Достовірність інформації в мас-медіа. Джерела інформації. Факт та судження. Авторство медіа тексту Стандарти подання інформації. Критичний аналіз медіатекстів.

Приватність та конфіденційність у віртуальному світі. Цифрова ідентичність. Соціальні мережі. Права людини в Інтернеті. Безпека та етика поведінки у мережі. Кіберзлочинність. Особливості захисту прав дітей та молоді в Інтернеті.

Основні поняття теми: маніпуляції, пропаганда, достовірність, приватність та конфіденційність, віртуальний світ, цифрова ідентичність, соціальні мережі, кіберзлочинність.

Основна література: 1, 4, 5 . *Додаткова література:* 1, 2, 6.

Семінар13 . Людина і суспільство (2 год.).

Розділ 6. Економіка

Тема 8. Соціальні цілі економіки (2 год.).

Економіка як сфера життя людей. Економічні потреби та блага. Процеси, що забезпечують задоволення потреб: виробництво, розподіл, обмін і споживання. Обмеженість ресурсів. Необхідність раціонального та ефективного використання ресурсів. Вплив діяльності людини на довкілля. Сталий розвиток як спосіб збереження довкілля.

Основні поняття теми: економіка, потреби, блага, виробництво, розподіл, обмін, споживання, ресурси, довкілля.

Основна література: 1, 3 . *Додаткова література:* 21-23.

Семінар 14: Економіка як сфера життя людей (2 год.).

Практичне заняття 1: Місцевий бюджет: основні статті доходів та видатків (2 год.).

Тема 9. Ринкова економіка (2 год.).

Принципи ринкової економіки. Кругообіг в ринковій економіці.

Попит і пропозиція, ринкова ціна, конкуренція.

Функції держави в ринковій економіці. Державний бюджет, податки, напрямки

видатків.

Основні поняття теми: ринок, ринкова економіка, попит і пропозиція, ринкова ціна, конкуренція, бюджет, податки.

Основна література: 1, 3 . *Додаткова література:* 21-23.

Тема 10. Економіка домогосподарства (2 год.).

Домашнє господарство як власник і споживач. Поняття про раціональне споживання. Права споживачів.

Бюджет домогосподарств: види доходів, напрямки витрат, заощадження.

Основні поняття теми: власник, споживач, домашнє господарство, раціональне споживання, доходи, витрати, заощадження.

Основна література: 1, 3 . *Додаткова література:* 21-23.

Семінар 15: Економіка домогосподарства (2 год.).

Практичне заняття 2: Родинний бюджет (2 год.).

Тема 11. Підприємництво (2 год.).

Підприємницька діяльність. Мета і соціальна відповідальність підприємця. Правовий захист бізнесу.

Основні поняття теми: підприємництво, бізнес, соціальна відповідальність.

Основна література: 1, 3 . *Додаткова література:* 21-23.

Семінар 16: Створюємо бізнес-план власного підприємства (2 год.).

Тема 12. Ринок праці (2 год.).

Учасники ринку праці: роботодавці і наймані працівники. Поняття професії, спеціальності, кваліфікації працівника. Заробітна плата як дохід найманого працівника.

Основні поняття теми: ринок праці, роботодавці, наймані працівники, професія, спеціальність, кваліфікація працівника, заробітна плата.

Основна література: 1, 3 . *Додаткова література:* 21-23.

Практичне заняття 3: Аналіз попиту на ринку праці і складання резюме (2 год.).

Тема 13. Лобіювання інтересів та корупція (2 год.).

Поняття лобізму. Сутність корупції та корупціогенних ризиків. Причини та наслідки корупції в економіці та політиці. Шляхи подолання корупції.

Основні поняття теми: лобі, лобіювання, корупція.

Основна література: 1, 3 . *Додаткова література:* 21-23.

6. Контроль навчальних досягнень

Критерії оцінювання знань з предметів загальноосвітньої підготовки за дванадцятибальною шкалою

Початковий рівень навчальних досягнень

1 бал - студент може відтворити 2-3 події, дати, історичні постаті; мало усвідомлює мету навчально-пізнавальної діяльності; виконує не більш ніж 20% від загальної кількості тестів.

2 бали - студент може усно відтворити кілька історичних термінів, явищ; повинен вибрати вірний варіант відповіді (на рівні "так – ні"; частково визначає хронологічну послідовність подій; може самостійно знайти відповідь у тексті підручника; розрізняє окремі історичні події та явища без зв'язку між ними; виконує 20% від загальної кількості тестів.

3 бали - студент може дати відповідь з кількох простих речень; здатен усно відтворити окремі частини теми; має фрагментарні уявлення про роботу з історичними джерелами, слабо орієнтується в хронології подій; має лише загальне уявлення про історичну карту; відсутні сформовані уміння і навички; виконує 30% від загальної кількості тестів.

Середній рівень навчальних досягнень

4 бали - студент має початковий рівень знань; описує історичні події без пояснень причин, з допомогою викладача здатен відтворити логіку та хронологію подій, слабо орієнтується у поняттях; має фрагментарні навички в роботі з підручником, картою, історичними документами; самостійне опрацювання навчального матеріалу викликає значні труднощі; здатен давати відповіді на прості, стандартні запитання, виявляє інтерес до навчального матеріалу, виконує 45% від загальної кількості тестів.

5 балів - студент знає більше половини навчального матеріалу, здатен відтворити його з помилками та неточностями, має стійкі навички роботи з текстом підручника, може самостійно оволодіти більшою частиною заданого матеріалу, формулює історичні поняття, наводить приклади, знає основні дати; орієнтується в хронології; підтверджує висловлене судження одним-двома аргументами; здатен використовувати під час відповіді карту, схему; відповіді непослідовні та нелогічні; виконує 55% від загальної кількості тестів.

6 балів - студент самостійно дає більшість визначень, самостійно відтворює більшу частину навчального матеріалу, може поверхнево аналізувати історичні події та явища і робить певні висновки; відповідає за планом, висловлює власну думку щодо теми, володіє хронологією подій; користується додатковими джерелами (хрестоматія, карта, журнально-газетні публікації, комп'ютерні програми, Інтернет); виконує 65% від загальної кількості тестів.

Достатній рівень навчальних досягнень

7 балів - студент правильно відтворює логіку історичних подій, встановлює причинно-наслідкові зв'язки між ними, аналізує явища, оцінює діяльність історичних постатей, наводить власні приклади на підтвердження висловленої думки; самостійно викладає матеріал теми, здатен з допомогою викладача скласти план реферату, виконати його та правильно оформити; самостійно користується додатковими джерелами історичної інформації; правильно використовує історичну термінологію; складає прості таблиці та схеми; виконує 75% від загальної кількості тестів.

8 балів - студент має достатньо повні знання, вільно використовує навчальний матеріал в стандартних ситуаціях; логічно висвітлює події з точки зору історичного взаємозв'язку; синхронізує історичні події; досконало володіє історичною та політичною

картою; формулює і чітко аргументує власну думку; здатен на рецензію відповіді іншого студента; здатен опрацювати матеріал самостійно, вміє підготувати реферат та захищати його найважливіші положення; виконує 80% від загальної кількості тестів.

9 балів - студент вільно оперує вивченим матеріалом, самостійно аналізує та систематизує історичні явища; знання може застосовувати у змінених, нестандартних ситуаціях; висловлює стандартну аргументацію при оцінці історико-політичних явищ; чітко тлумачить поняття; здатен до самостійного опрацювання навчального матеріалу, але потребує консультації з викладачем; виконує прості творчі завдання; виконує 85% від загальної кількості тестів.

Високий рівень навчальних досягнень

10 балів - студент має глибокі та повні знання історичних подій, явищ, лідерів; може визначити тенденції та протиріччя історичних процесів; робить аргументовані висновки; використовує додаткові джерела та матеріали; самостійно складає таблиці та схеми; вирішує творчі завдання; вільно орієнтується у нестандартних ситуаціях, відрізняє упереджену інформацію від об'єктивної; здатен сприйняти іншу позицію як альтернативу; виконує 95% від загальної кількості тестів.

11 балів - студент здатен до самостійного вивчення матеріалу; вміє застосовувати вивчений матеріал для винесення власних аргументованих суджень в практичній діяльності (диспути, дискусії, круглі столи), спроможний підготувати за підтримки викладача виступ на студентську наукову конференцію; самостійно знаходить інформацію (наукова історична література, мас-медіа, Інтернет, мультимедійні програми тощо); вільно оперує термінологією; вирішує проблемно-історичні завдання; виконує 100% від загальної кількості тестів.

12 балів - студент має системні знання, вміє їх самостійно набувати, представляє власні неординарні судження щодо історичних процесів та явищ; користується широким арсеналом засобів доказів своєї думки, вирішує складні проблемні завдання, схильний до системно-наукового аналізу та прогнозу історичних явищ; самостійно виконує науково-дослідницьку роботу; логічно та творчо викладає матеріал в усній та письмовій формі; активно використовує знання в практичній діяльності.

7. Навчально-методична карта дисципліни «Громадянська освіта»

Разом: 35 год., лекції – 26 год., семінарські заняття – 32 год., практичні заняття – 6 год., Модульний контроль – 6 год.

Розділи	Розділ 1.			Розділ 2			Розділ 3.					Розділ 4.		Розділ 5.			Розділ 6										
Назва розділів	Особистість та її ідентичність			Права і свободи людини			Демократичне суспільство та його цінності					Україна, Європа, Світ		Людина в соціокультурному просторі			Економіка										
Лекції	1			2			3	4					5		6	7			8			9	10		11	12	13
Теми лекцій	Я – людина. Особистість та її ідентичність			Права і свободи людини. Людська гідність і права людини			Демократична держава					Міжнародні відносини та міжнародне право		Людина в соціокультурному просторі			Економіка										
Теми семінарських і практичних занять	Соціалізація особистості			Самореалізація людини			Еволюція прав людини					Україна – член європейського та світового співтовариства		Світ інформації та мас-медіа			Ринкова економіка										
Модульний контроль	МКР						МКР					МКР						МКР									
	Людина і держава. Права дитини			Механізм захисту прав людини			Громада					Громадянська участь у житті суспільства		Коледж – простір для демократії			Дитячі та молодіжні громадські об'єднання			Інтеграція та глобалізація							
	Людина і суспільство			Економіка як сфера життя людей (2 год.)			Місячний бюджет: основні статті доходів та витратків (2 год.)					Економіка домогосподарства (2 год.)			Родинний бюджет (2 год.)												
	Створюємо бізнес-план власного підприємства (2 год.)			Аналіз попиту на ринку праці і складання резюме (2 год.)			Ринок праці					Лобювання інтересів та корупція															

8. Рекомендована література

Нормативно-правові акти:

1. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. зі змінами і доповненнями.
2. Кримінальний кодекс України : станом на 11 лют. 2013 р. : відповідає офіц. тексту / уряд. В. І. Тютюгін. – Х. : Право, 2013. – 232 с.
3. Кодекс законів про працю України [Текст] : станом на 13 січ. 2015 р. : відповідає офіц. тексту. - Харків : Право, 2015. - 121, [1] с.
4. Кодекс України про адміністративні правопорушення [Текст] : із змінами та допов. станом на 09 верес. 2014 р. : (відповідає офіц. текстові). - Київ : Правова єдність : Алерта, 2014. - 247 с.
5. Цивільний кодекс України // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, №№ 40-44, ст.356
6. Сімейний кодекс України// Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2002, № 21-22, ст.135

Основна:

1. Громадянська освіта (інтегрований курс, рівень стандарту)» підручник для 10 класу закладів загальної середньої освіти / Васильків, І. Д.; Кравчук, В. М.; Сливка, О. А.; Танчин, І. З.; Тимошенко, Ю. В.; Хлипавка, Л. М. – Тернопіль: Астон, 2018. – 256 с.
2. Громадянська освіта (інтегрований курс, рівень стандарту)» підручник для 10 класу закладів загальної середньої освіти/ / П. В. Вербицька, О. В. Волошенко, Г. О. Горленко та ін. - Київ : Літера ЛТД, 2018. - 224 с.
3. Економічна теорія: Політекономія. Підручник. / за ред. В.Д.Базилевича. – К., 2014. – 710 с.
4. Людина і світ: підручник для 11 кл. /Бакка Т.В.,Марголіна Л.В., МелешенкоТ.В. -К.:Видавничий дім «Освіта»,2012.
5. Сталий розвиток суспільства: навчальний посібник / авт.: А.Садовенко , Л.Масловська, В.Середа, Т.Тимочко. – К., 2011. – 392 с.

Додаткова

1. Людина і світ. 11 клас. Стандартний та академічний рівні/ Валентій Л.І., Лебідь Г.М.- Х.:ВГ «Основа», 2011.
2. Правознавство. Підручник для 10 класу. О.Д. Наровлянський. - К.: Грамота, 2012. – 233 с.
3. Правознавство. Навчальний посібник - За ред. к.ю.н. В.В. Сухоноса (мол.) - Університетська книга, 2012. - 903 с.
4. Правознавство. 11 клас: профільний рівень. Підручник. Наровлянський О.Д. - К.: Грамота, 2011. — 392 с.

5. Правознавство. Христоматія / Лоха Л.О., Наровлянський О.Д. – К., Юрінком Інтер. – 2013. – 736 с.
6. Основи демократії / За заг. ред. А.Колодій. – К.: вид-во „Ай Бі”, 2012.
7. Основи приватного права України (навчальний посібник для учнів ліцеїв, гімназій та профільних класів) / Котюк І.І., Котюк О.І.- К., Версія, 2012.
8. Основи публічного права України (навчальний посібник для учнів ліцеїв, гімназій та профільних класів) / Котюк І.І., Котюк О.І.- К., Версія, 2011.
9. Правовідносини // Брецько Ф. Основи держави і права у схемах і таблицях. – Ужгород, ВАТ „Видавництво „Закарпаття”, 2011. с.134-140.
10. Правовідносини // Теорія держави і права. Академічний курс / За ред. О.В.Зайчука, Н.М.Оніщенка. – К.: Юрінком Інтер, 2012. – с.432-449.
11. Правопорушення // Брецько Ф. Основи держави і права у схемах і таблицях. – Ужгород, ВАТ „Видавництво „Закарпаття”, 2012. с.163-167.
12. Правопорушення // Теорія держави і права. Академічний курс / За ред. О.В.Зайчука, Н.М.Оніщенка. – К.: Юрінком Інтер, 2012. – с.480-496.
13. Прокопенко В. І. Трудове право. — К., Вентурі, 2015
14. Рабінович П.М. Основи загальної теорії держави і права. Київ ”Атіка”, 2012.
15. Скакун О.Ф. Теорія держави і права: Підручник / Пер. з рос. — Харків: Консум, 2016. - 656с.
16. Теорія держави і права: Навч. посібник / А.М. Колодій, В.В. Копейчиков, С.Л. Лисенков та ін.; За заг. ред. С.Л. Лисенкова, В.В. Копейчикова. – К.: Юрінком Інтер, 2013. – 368 с
17. Форма держави // Теорія держави і права. Академічний курс / За ред. О.В.Зайчука, Н.М.Оніщенка. – К.: Юрінком Інтер, 2012. – с.124-144
18. Фрицький О. Ф. Конституційне право України: Підручник. — К., 2012.
19. Зовнішня політика і міжнародні відносини незалежної України. Історія України 11 клас. Рівень стандарту, академічний/Авдимирець Л.// Історія України. Шкільний світ.— К., 2012.
20. Цивільне право України. Підручник в двох томах./ За аг. Ред.. В.І,Борисової, І.В.Спасибо-Фатєєвої, В.Л.Яроцького. – К.: Юрінком Інтер, 2012.
21. Ажнюк М.О. Основи економічної теорії. Навчальний посібник.- Ужгород: Гранда, 2015. – 204с.
22. Базидевич В.Д., Базидевич К.С. Ринкова економіка: основні поняття і категорії. Навч. посіб. – К.: Знання, 2006. – 263с.
23. Єщенко П.С., Палкін Ю.І. Сучасна економіка: Навч. посіб. – К.: Вища школа, 2015.- 372с.: іл..

9 Інформаційні ресурси

Офіційні документи:

- *Хартія Ради Європи з освіти для демократичного громадянства й освіти з прав людини.* [укр/англ / http://ukr.theewc.org/Content/What-we-do/Demokraticna-shkola/Navchal-ni-materiali](http://ukr.theewc.org/Content/What-we-do/Demokraticna-shkola/Navchal-ni-materiali)
- *Хартія Ради Європи з освіти для демократичного громадянства і прав людини (скорочене видання)* [укр/рос/англ / http://ukr.theewc.org/Content/What-we-do/Demokraticna-shkola/Navchal-ni-materiali](http://ukr.theewc.org/Content/What-we-do/Demokraticna-shkola/Navchal-ni-materiali)
- *"Хартія для всіх" (дитяче видання "Хартії")* [укр/рос/англ / http://ukr.theewc.org/Content/What-we-do/Demokraticna-shkola/Navchal-ni-materiali](http://ukr.theewc.org/Content/What-we-do/Demokraticna-shkola/Navchal-ni-materiali)
- *Декларація ООН з освіти та виховання в області прав людини* / <http://daccess-ods.un.org/access.nsf/Get?OpenAgent&DS=A/RES/66/137&Lang=E>
- *Глобальні цілі ООН.* UN General Assembly, Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development, 21 October 2015, A/RES/70/1 / <http://www.un.org/sustainabledevelopment/sustainable-development-goals/>

Посібники Ради Європи з освіти для демократичного громадянства і прав людини (ОДГ/ОПЛ):

- *"Демократичне врядування в школах"* [укр/рос/англ / http://ukr.theewc.org/Content/What-we-do/Demokraticna-shkola/Navchal-ni-materiali](http://ukr.theewc.org/Content/What-we-do/Demokraticna-shkola/Navchal-ni-materiali)
- *Том I з ОДГ/ОПЛ "Навчаючи демократії"* [укр/рос/англ / http://ukr.theewc.org/Content/What-we-do/Demokraticna-shkola/Navchal-ni-materiali](http://ukr.theewc.org/Content/What-we-do/Demokraticna-shkola/Navchal-ni-materiali)
- *Том II з ОДГ/ОПЛ "Зростаємо у демократії"* [укр/рос/англ / http://ukr.theewc.org/Content/What-we-do/Demokraticna-shkola/Navchal-ni-materiali](http://ukr.theewc.org/Content/What-we-do/Demokraticna-shkola/Navchal-ni-materiali)
- *Том III з ОДГ/ОПЛ "Живемо в демократії"* [укр/рос/англ / http://ukr.theewc.org/Content/What-we-do/Demokraticna-shkola/Navchal-ni-materiali](http://ukr.theewc.org/Content/What-we-do/Demokraticna-shkola/Navchal-ni-materiali)
- *Том IV з ОДГ/ОПЛ "Беремо участь у демократії"* [укр / http://ukr.theewc.org/Content/What-we-do/Demokraticna-shkola/Navchal-ni-materiali](http://ukr.theewc.org/Content/What-we-do/Demokraticna-shkola/Navchal-ni-materiali)
- *Том V з ОДГ/ОПЛ "Досліджуємо права дитини"* [укр/рос / http://ukr.theewc.org/Content/What-we-do/Demokraticna-shkola/Navchal-ni-materiali](http://ukr.theewc.org/Content/What-we-do/Demokraticna-shkola/Navchal-ni-materiali)
- *Том VI з ОДГ/ОПЛ "Навчання демократії"* [укр / http://ukr.theewc.org/Content/What-we-do/Demokraticna-shkola/Navchal-ni-materiali](http://ukr.theewc.org/Content/What-we-do/Demokraticna-shkola/Navchal-ni-materiali)
- *Освіта для демократичного громадянства : посіб. для підготов. вчителів з питань освіти для демократ. громадянства та освіти з прав людини (вдосконалена версія – вересень 2007) / [Р. Голлоб, Е. Хаддлестон, П. Крапф та ін.] ; пер. з англ. та адапт. Л. М. Ващенко ; за ред. Е. Хаддлестона ; заг. ред. укр. версії : Н. Г. Протасова. - К. : НАДУ, 2009. - 92 с. // <http://osvita.khpg.org/files/docs/1366804266.pdf>*

Посібники з прав людини та активної участі для молоді:

- *"Компас"* [укр/рос/англ / http://ukr.theewc.org/Content/What-we-do/Demokraticna-shkola/Navchal-ni-materiali](http://ukr.theewc.org/Content/What-we-do/Demokraticna-shkola/Navchal-ni-materiali)
- *"Компасіто"* [укр/рос/англ / http://ukr.theewc.org/Content/What-we-do/Demokraticna-shkola/Navchal-ni-materiali](http://ukr.theewc.org/Content/What-we-do/Demokraticna-shkola/Navchal-ni-materiali)
- *"Скажи своє слово"* [укр/рос/англ / http://ukr.theewc.org/Content/What-we-do/Demokraticna-shkola/Navchal-ni-materiali](http://ukr.theewc.org/Content/What-we-do/Demokraticna-shkola/Navchal-ni-materiali)
- *"Закладинки"* [укр/англ / http://ukr.theewc.org/Content/What-we-do/Demokraticna-shkola/Navchal-ni-materiali](http://ukr.theewc.org/Content/What-we-do/Demokraticna-shkola/Navchal-ni-materiali)

- *Освіта у сфері прав людини у шкільній системі Європи, Центральної Азії та Північної Америки: збірник прикладів кращих практик (2009)* – посібник, розроблений Бюро демократичних інститутів і прав людини ОБСЄ спільно з Радою Європи, Управлінням Верховного комісара ООН з прав людини та ЮНЕСКО, доступний російською мовою онлайн за посиланням: <http://www.osce.org/ru/odihr/102230?download=true>
- *Керівні принципи освіти в галузі прав людини для систем середньої школи (2012)*, розроблені Бюро демократичних інститутів і прав людини ОБСЄ – доступний українською мовою онлайн за посиланням: <http://www.osce.org/odihr/93969>

Веб-сторінки міжнародних організацій, що займаються громадянською освітою та освітою у сфері прав людини:

- Рада Європи - <http://www.coe.int/en/>
- Офіс Ради Європи в Україні - <https://www.coe.int/uk/web/kyiv>
- ООН - <http://www.un.org/en/index.html>
- Офіс ООН в Україні - <http://www.un.org.ua/en/>
- ЮНЕСКО - <http://en.unesco.org/>
- ЮНІСЕФ - <https://www.unicef.org/>
- Представництво ЮНІСЕФ в Україні - <https://www.unicef.org/ukraine/ukr/>
- Організація з безпеки та співробітництва у Європі (ОБСЄ) – <http://www.osce.org/>
- Бюро демократичних інститутів та прав людини (БДІПЛ ОБСЄ) – <http://www.osce.org/odihr>
- Координатор проектів ОБСЄ в Україні - <http://www.osce.org/uk/project-coordinator-in-ukraine>
- Європейський центр імені Вергеланда (Норвегія) - <http://ukr.theewc.org/>
- Amnesty International - <https://www.amnesty.org/en/>
- Amnesty International в Україні - <http://amnesty.org.ua/>